

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย เป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนภูมิภาคเขตร้อนชื้น ทำให้เกิดปัญหาการระบาดของศัตรูพืชเป็นไปอย่างกว้างขวาง เกษตรกรส่วนใหญ่มักใช้วิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารเคมีฉีดพ่น ซึ่งนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายก่อให้เกิดปัญหา แมลงศัตรูพืช ดื้อยา และทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปซึ่งในปีหนึ่งๆ ประเทศไทยมีการนำเข้าสารเคมีจากต่างประเทศปีละหลายพันล้านบาท ทำให้ประเทศชาติเสียดุลการค้า แก่ต่างประเทศเป็นอย่างมาก

จากปัญหาดังกล่าวภาครัฐ ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดนโยบาย ลดการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยได้จัดทำโครงการอาหารปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตได้ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีที่จะตกค้างไปถึงผู้บริโภค วิธีการหนึ่งที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้นำมาใช้แก้ปัญหาลดสารเคมี คือ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน (Integrated Pest Management : IPM) ซึ่งหมายถึงการนำวิธีการต่างๆ มาใช้ร่วมกัน เช่น การเกษตรกรรม วิธีการการใช้ชีววิธี ฯลฯ ซึ่งต่อมากรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกร ซึ่งหมายถึงวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว โรงเรียนเกษตรกรแตกต่างจากกิจกรรมการส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติกันอยู่

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้นำเอาวิธีการโรงเรียนเกษตรกรมาใช้ในการส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะในกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและเพื่อเป็นการสนองนโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตพืชปลอดภัยให้สินค้าเกษตรมีมาตรฐานรองรับ สนองนโยบายของจังหวัดระยองในการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตทุเรียนคุณภาพให้สมกับคำว่า ทุเรียนระยองเป็นทุเรียนคุณภาพ ซึ่งในการใช้วิธีการของโรงเรียนเกษตรกรในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน โดยได้ทำการศึกษาหาข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมในการจัดทำหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการ โรงเรียนเกษตรกรไม่ผล จังหวัดระยองและเพื่อเป็นการหาคำตอบว่าการดำเนินการฝึกอบรมที่ผ่านมาได้ผลเป็นอย่างไรและเพื่อศึกษาความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรผู้เข้ารับการ

ฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผลจังหวัดระยองว่ามีความต้องการวิธีการโรงเรียนเกษตรกรหรือไม่ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมเท่าใด ช่วงไหน ตลอดจนข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่างๆเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องการประเมินผลการฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยองในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

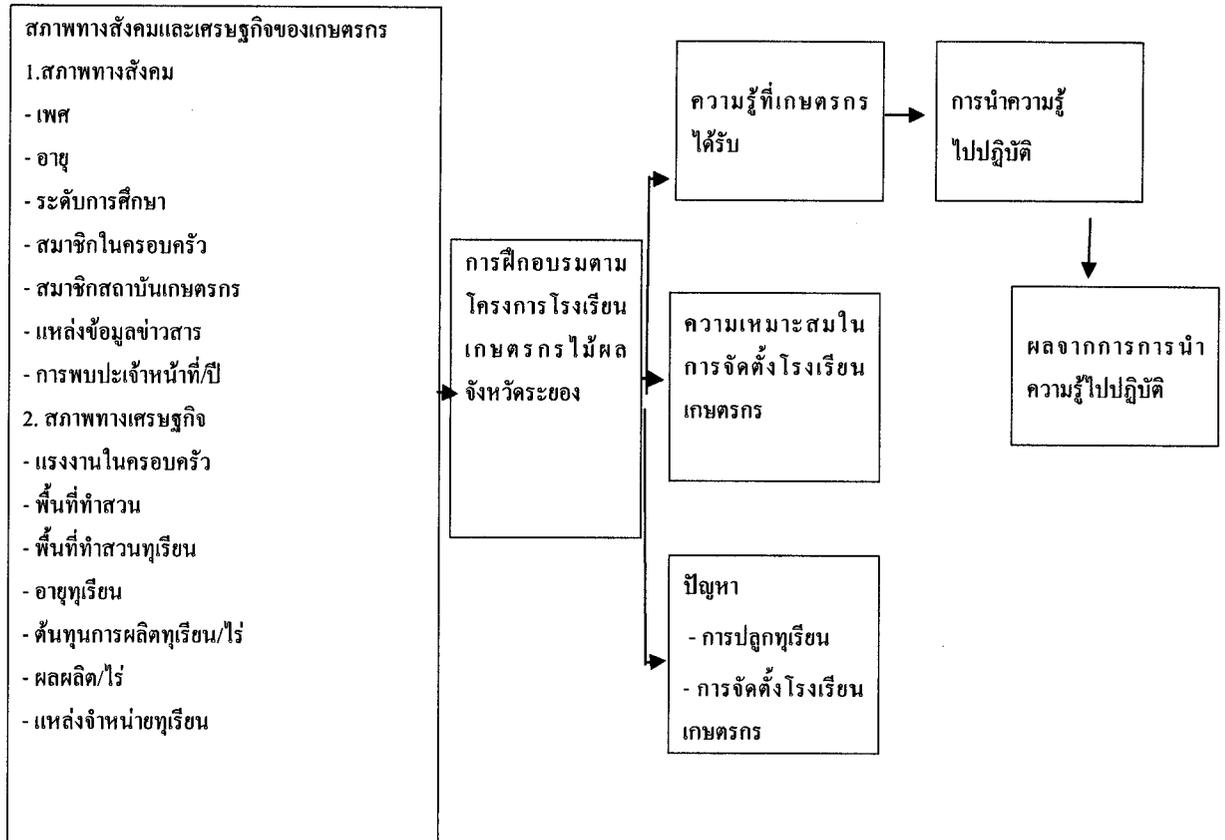
- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง
- 2.2 เพื่อประเมินผลการฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ จะศึกษาเน้นหนักเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรม ความรู้ที่เกษตรกรได้รับ การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และถ่ายทอดสู่เกษตรกรเพื่อนบ้าน โดยจะกล่าวถึง การประเมินผลการฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของการวิจัยครั้งนี้มีแนวความคิดว่า ตัวแปรที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจและปัจจัยเกี่ยวกับความรู้การนำความรู้ไปใช้และถ่ายทอดสู่เกษตรกร เช่น เพศ อายุ การศึกษา สมาชิกในครอบครัว แรงงานในครัวเรือน พื้นที่การเกษตร การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ดันทุนการผลิต และผลผลิตที่ได้รับ จึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การประเมินผลการฝึกอบรมตามโครงการ โรงเรียนเกษตรกรไม่ผล จังหวัดระยอง

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการ โรงเรียนเกษตรกรไม่ผล จังหวัดระยอง ปี 2549 โดยคัดเลือกเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ใน 3 อำเภอ จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ อำเภอแกลง 3 โรงเรียน อำเภอวังจันทร์ 1 โรงเรียนและกิ่งอำเภอเขาชะเมา 1 โรงเรียนๆ ละ 25 ราย รวมทั้งสิ้น 125 ราย

5. นวัตกรรมพิเศษ

5.1 การประเมินผลการฝึกอบรม หมายถึง การดำเนินการเพื่อทราบข้อมูลกลับว่าเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง ประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลว และต้องปรับปรุงส่วนใดบ้าง สมควรจะขยายผลโครงการหรือไม่ โดยรูปแบบของการประเมินผลการฝึกอบรมจะใช้วิธีประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว

5.2 การฝึกอบรม หมายถึง การฝึกอบรมโครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง โดยมีแนวทางการฝึกอบรมเดือนละ 1 วัน โดยใช้เวลาฝึกอบรมวันละประมาณ 4 ชั่วโมง โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

5.2.1 ดำเนินการถ่ายทอดความรู้แบบมีส่วนร่วมแก่เกษตรกรทุกเดือน

5.2.2 จัดทำแปลงไม้ผล เพื่อใช้เป็นแปลงเรียนรู้ โดยการศึกษาสาระของไม้ผล (ระยะการเจริญเติบโต)

5.2.3 ภายได้แปลงเรียนรู้จัดทำแปลงศึกษาทดสอบแบบง่าย ๆ

5.2.4 ศึกษาโดยการลงสำรวจศึกษาระบบนิเวศภายในแปลงเรียนรู้

5.2.5 ศึกษาการบริหารจัดการศัตรูไม้ผลโดยวิธีผสมผสานตลอดฤดูกาลผลิต หลังจากเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมเสร็จสิ้นแล้วนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดูแลสวนผลไม้ของตนเอง และถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรข้างเคียง

5.3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) หมายถึง เป็นการวางแผนการส่งเสริมที่เน้นกระบวนการดำเนินงานซึ่งสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกร นักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตรมีการฝึกปฏิบัติพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการวิเคราะห์ข้อมูล และทักษะต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอตามกระบวนการเรียนรู้ และต้องการกระตุ้นให้ทุกคนมีการวิเคราะห์ตนเองด้านความรู้ ทักษะที่มีจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ในขณะเดียวกันก็พิจารณาว่ามีอะไรบางอย่างที่ต้องการเพิ่มเติมเพื่อสนองตรงกับความต้องการและเป้าหมายที่ตั้งไว้ของแต่ละคน

5.4 โรงเรียนเกษตรกร หมายถึง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้เกษตรกรร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยว (สถาบันส่งเสริมการเกษตรชีวภาพและโรงเรียนเกษตรกร 2543:3)

5.5 โครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผลหมายถึงโครงการถ่ายทอดความรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเรียนรู้จากแปลงไม้ผลของเกษตรกรซึ่งใช้เป็นที่ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมและเกษตรกรสมาชิก ได้จัดทำแปลงเรียนรู้ไว้เพื่อให้ลงสำรวจระบบนิเวศและจัดทำแปลงทดสอบแบบง่ายๆ ในสวนผลไม้ของเกษตรกร ในที่นี้หมายถึง โครงการโรงเรียนเกษตรกรไม้ผล จังหวัดระยอง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ดังนี้

6.1 ด้านสังคม ใช้แก้ไขปัญหาสังคมของเกษตรกร โดยการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน เป็นการลดผลกระทบทางด้านกายและใจของเกษตรกร และเกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเข้มแข็งและมีความสุข ลดการใช้สารเคมีแก้ปัญหาสังคม การฝึกให้ทำงานร่วมกันได้ดี

6.2 ด้านเศรษฐกิจ โดยการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับแนวทางการจัดการสวนผลไม้ตั้งแต่เริ่มตัดแต่งกิ่ง(สวนที่ให้ผลผลิตแล้ว)จนถึงเก็บเกี่ยว เพื่อให้เกษตรกรได้ผลตอบแทนสูงขึ้นและลดต้นทุนในการผลิต ลดการใช้สารเคมี รายได้เพิ่มขึ้น

6.3 ด้านวิชาการ นำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงระบบการถ่ายทอดความรู้โดยเฉพาะแนวทางการถ่ายทอดความรู้แบบมีส่วนร่วมให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

6.4 ด้านการวิจัยต่อเนื่อง เพื่อเป็นประโยชน์แก่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอนาคต